

S T A N O V I S K O
Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím
k prístupnosti ťažko zdravotne postihnutých osôb s vodiacim, asistenčným
a signálnym psom na verejne prístupné miesta

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (ďalej len „Úrad“) sa pri výkone svojej činnosti stretol s viacerými prípadmi, v ktorých zdravotne postihnutí občania namietajú odmietnutie prístupu na verejne prístupné miesta (napr. múzeá, divadlá, kostoly, rôzne úrady) a do zariadení poskytujúcich služby (napr. cukrárne, kaviarne, reštaurácie, rôzne obchody a predajne) s vodiacim psom.

Ďalším problémom, na ktorý poukazujú, je ich cestovanie v dopravných prostriedkoch.

Ako komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím sa podieľam na ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím priznaných osobám so zdravotným postihnutím medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pri napĺňaní základných ľudských práv je prístupnosť nevyhnutnou podmienkou integrácie osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti. Zaručuje, aby občania so zdravotným postihnutím, rovnako ako iní občania, mali prístup k fyzickému a sociálnemu prostrediu v rámci všetkých oblastí života spoločnosti.

Právo na prístup osôb s ťažkým zdravotným postihnutím na verejne prístupné miesta a do zariadení poskytujúcich služby, vrátane každého druhu dopravnej prepravy garantuje osobám so zdravotným postihnutím Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor“) **v čl. 9 „Prístupnosť“**. Zmluvnou stranou Dohovoru je aj Slovenská republika.

Uvedený článok zaväzuje zmluvné strany (teda aj SR) **prijatť príslušné opatrenia**, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím, na rovnakom základe s ostatnými, **prístup k fyzickému prostrediu, k doprave**, k informáciám a komunikácii, vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom **a službám** dostupným alebo poskytovaným verejnosti.

Tieto opatrenia zahŕňajú identifikáciu a **odstraňovanie prekážok a bariér** brániacich prístupnosti a vzťahujú sa, okrem iného, **na budovy**, cesty, **dopravné** a iné vnútorné a vonkajšie **zariadenia**, vrátane **škôl, obytných budov, zdravotníckych zariadení** a pracovísk, ako aj na informačné, komunikačné a iné služby, vrátane elektronických a pohotovostných služieb.

Ich cieľom je umožniť osobám so zdravotným postihnutím, aby mohli žiť nezávislým spôsobom života.

Účasť osôb so zdravotným postihnutím na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe zaručuje **čl. 30 Dohovoru**.

Týmto článkom zmluvné strany uznali právo osôb so zdravotným postihnutím zúčastňovať sa na rovnakom základe s ostatnými na kultúrnom živote a zaviazali sa prijať príslušné opatrenia, ktorými zabezpečia, aby **osoby so zdravotným postihnutím mali prístup**:

- **k miestam určeným na kultúrne predstavenia alebo služby**, ako sú divadlá, múzeá, kiná, knižnice a služby cestovného ruchu, k historickým pamiatkam a k významným miestam národného kultúrneho dedičstva,
- **k miestam konania športových, rekreačných a turistických aktivít**.

Občanom so zdravotným postihnutím musia byť zabezpečené také podmienky, aby sa mohli zúčastňovať na kultúrnom živote, rekreáciách, záujmových aktivitách a športe rovnako ako osoby bez zdravotného postihnutia.

Problematiku kompenzácií sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia v Slovenskej republike upravuje zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o kompenzáciách“).

Podľa ustanovenia § 24 zákona o kompenzáciách sa fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá je podľa komplexného posudku odkázaná na pomôcku, môže poskytnúť peňažný príspevok na kúpu pomôcky, peňažný príspevok na výcvik používania pomôcky a peňažný príspevok na úpravu pomôcky.

Za pomôcku sa považuje aj pes so špeciálnym výcvikom.

Podľa ustanovenia § 25 zákona o kompenzáciách **pes so špeciálnym výcvikom je vodiaci pes, asistenčný pes a signálny pes**.

Vodiaci pes zabezpečuje fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá má **zrakové postihnutie** alebo iné ťažké zdravotné postihnutie, **pomoc** pri každodenných činnostiach, najmä **pri samostatnom pohybe, podávaní predmetov a bezpečnom zvládnutí prekážok v priestore**.

Asistenčný pes zabezpečuje fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá má **telesné postihnutie** alebo iné ťažké zdravotné postihnutie, **pomoc** pri každodenných činnostiach, najmä **pri prinesení určených predmetov**, prezliekaní oblečenia, polohovaní, **otváraní a zatváraní dverí** a pri privolaní nevyhnutnej pomoci v prípade nebezpečenstva.

Signálny pes pomáha fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá má **sluchové postihnutie** alebo iné ťažké zdravotné postihnutie, rozlišovať zvukové signály, ktorými sú najmä signalizácia pri dverách, telefón, fax, plač dieťaťa, ľudské hlasy, budík, upozornenie v nebezpečenstve a volanie mena sluchovo postihnutého.

Psa so špeciálnym výcvikom je nevyhnutné vnímať ako **kompensačnú pomôcku** na odstránenie, zmiernenie alebo prekonanie následkov zdravotného postihnutia, ktorá fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím umožňuje alebo sprostredkúva vykonávať činnosti, ktoré by bez jeho použitia nemohla vykonávať sama, alebo by ich vykonávanie bolo spojené s nadmernou fyzickou záťažou alebo neúmernou dĺžkou trvania, prípadne by zdravotne postihnutá osoba bola odkázaná na pomoc ďalšej osoby.

Pes so špeciálnym výcvikom je **rovnocennou kompenzačnou pomôckou** ako napr. invalidný vozík, nakoľko osobe so zdravotným postihnutím umožňuje voľný pohyb, samostatnosť, nezávislosť, mobilitu a zapojenie do života.

Je potrebné rešpektovať osobitný status psov špeciálne vycvičených pre doprovod osoby so zdravotným postihnutím a vnímať ich ako nepostrádateľnú **súčasť osoby** so zdravotným postihnutím.

Ďalej je potrebné zohľadniť skutočnosť, že vodiace, asistenčné a signálne psy prešli špeciálnym náročným výcvikom, vďaka ktorému si osvojili, ako sa majú správať na miestach prístupných verejnosti a ako zvládať zložité situácie (napr. preplnené dopravné prostriedky, hlučné miesta a pod.). Tieto psy sa vyznačujú inými vlastnosťami a správaním ako psy bez špeciálneho výcviku.

Špeciálny výcvik psa preukazuje osoba s ťažkým zdravotným postihnutím **preukazom psa so špeciálnym výcvikom, známkou**, ktorú pes nosí na viditeľnom mieste a **potvrdením o odbornej spôsobilosti osoby**.

V preukaze psa so špeciálnym výcvikom je uvedené meno, priezvisko, trvalé bydlisko fyzickej osoby alebo obchodné meno alebo názov, sídlo, identifikačné číslo a právna forma právnickej osoby, ktorá psa vycvičila, **činnosti, na ktoré bol vodiaci pes, asistenčný pes alebo signálny pes vycvičený**, dátum o vykonanej skúške psa, meno, priezvisko a trvalé bydlisko fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, meno psa, jeho identifikačné číslo zhodné s číslom vyrazeným na známke, plemeno a farba psa a vek psa.

Známka obsahuje označenie, že ide o psa so špeciálnym výcvikom s uvedením druhu výcviku v slovenskom jazyku a v anglickom jazyku „assistance dog, quide dog, hearing dog“, identifikačné číslo zhodné s číslom uvedeným v preukaze psa so špeciálnym výcvikom.

Verejné priestory, do ktorých by občania s ťažkým zdravotným postihnutím **v sprievode psa so špeciálnym výcvikom** mali mať zabezpečený prístup sú:

- všetky budovy, v ktorých vykonávajú svoju činnosť orgány verejnej správy a orgány verejnej moci (budovy rôznych úradov, súdov a iných inštitúcií),
- zariadenia poskytujúce zdravotnú starostlivosť, sociálne služby a školské zariadenia,
- zariadenia poskytujúce stravovacie služby, predajne potravín a iného rôzneho tovaru,
- kultúrne zariadenia ako sú múzeá, galérie, knižnice, divadlá, kiná, koncertné sály, historické budovy,

- priestory, v ktorých sú poskytované ďalšie služby ako napr. športové zariadenia, kúpaliská, ubytovanie v hoteloch, využívanie turistických a rekreačných zariadení, banky, pošty, poisťovne a pod.,
- zariadenia poskytujúce služby ako napr. kaderníctvo, kozmetika, manikúra, pedikúra, ako aj verejné priestranstvá - námestia, ulice, chodníky, parky, detské ihriská a iné verejne prístupné miesta, ktoré sú prístupné každému bez obmedzenia.

Medzi základné slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky patrí aj sloboda svedomia a náboženskej viery. Podľa zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov sa každému zaručuje právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru, a to sám alebo spoločne s inými, súkromne alebo **verejne, bohoslužbou**, vyučovaním, náboženskými úkonmi alebo zachovávaním obradov.

Občania s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorí v oblasti mobility a orientácie používajú vodiaceho, asistenčného alebo signálneho psa ako kompenzačnú pomôcku, majú právo zúčastňovať sa na náboženských úkonoch a bohoslužbách alebo iných obradoch a v sprievode psa so špeciálnym výcvikom vstupovať do kostolov.

Čo sa týka vstupu zdravotne postihnutých občanov v sprievode psa so špeciálnym výcvikom do prevádzok verejného stravovania, je dôležité poukázať na ustanovenie § 26 ods. 4 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Podľa citovaného ustanovenia fyzická osoba – podnikateľ a právnická osoba, ktoré prevádzkujú zariadenia spoločného stravovania, sú povinné zabezpečiť, aby **do výrobných a skladovacích priestorov nevstupovali neoprávnené osoby, a zamedziť vodeniu a vpúšťaniu zvierat do priestorov zariadenia spoločného stravovania okrem priestorov určených na konzumáciu stravy, do ktorých môžu vstupovať zrakovo postihnuté osoby aj v sprievode vodiaceho psa.**

Za zariadenia spoločného stravovania sa považujú zariadenia, ktoré poskytujú stravovacie služby spojené s výrobou, prípravou a podávaním pokrmov alebo nápojov na pracoviskách, v školských zariadeniach, školách, zariadeniach sociálnych služieb, zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zdravotníckych zariadeniach, v prevádzkach verejného stravovania, v stánkoch s rýchlym občerstvením a v iných zariadeniach s ambulantom predajom pokrmov a nápojov a na zotavovacích a iných hromadných podujatiach.

Z uvedeného vyplýva, že **zdravotne postihnuté osoby nemajú obmedzený prístup do priestorov určených na konzumáciu pokrmov a nápojov**, vrátane pokrmov rýchleho občerstvenia a cukrárskych výrobkov. **Obmedzenie sa týka iba výrobných a skladovacích priestorov.**

Zdravotne postihnuté osoby v sprievode špeciálne vycvičeného psa by mali mať zabezpečený prístup **ku službám** poskytovaným vo všetkých oblastiach **dopravy** (železničná, cestná, letecká, vodná doprava).

Do dopravných prostriedkov majú bežne prístup aj psy, ktoré nemajú postavenie vodiaceho alebo asistenčného psa. Podmienkou však je **náhubok, prípadne držanie psa na vodítku**.

Pre zdravotne postihnuté osoby s doprovodom vodiaceho, asistenčného alebo signálneho psa však ide o eliminujúci faktor vo vzťahu k riadnemu výkonu špeciálnej činnosti psa, pretože jednou z úloh týchto psov je aj **podávanie predmetov** zdravotne postihnutým osobám.

Požadovaním náhubku alebo vodítku môže dôjsť k **obmedzeniu asistenčných funkcií**, na ktoré boli vodiace, asistenčné alebo signálne psy vycvičené.

Pri niektorých typoch zdravotného postihnutia je pre zdravotne postihnutú osobu dokonca nemožné náhubok nasadiť alebo dať dole.

Skutočnosť, že pes sprevádzajúci osobu so zdravotným postihnutím **nemá náhubok, nemôže byť dôvodom na jeho vyhodenie** (a tým aj vyhodenie zdravotne postihnutej osoby z dopravného prostriedku).

Pes špeciálne vycvičený pre doprovod osôb so zdravotným postihnutím by mal byť z verejne prístupných miest **vylúčený iba v individuálnych, objektívne odôvodnených prípadoch**. Pokiaľ z vážnych dôvodov nie je možný pohyb psa po objekte a prevádzkové podmienky to umožňujú, je potrebné **určiť miesto** k zanechaniu psa a zdravotne postihnutej osobe **poskytnúť osobného asistenta**, ktorý by jej doprovod psa nahradil.

Neumožnenie vstupu psom špeciálne vycvičeným pre doprovod osoby so zdravotným postihnutím zasahuje aj do rôznych iných oblastí a základných práv osôb so zdravotným postihnutím, ako napr. **právo na prácu a prístup k zamestnaniu** uchádzača o zamestnanie, ktorý využíva sprievod psa so špeciálnym výcvikom, **právo na účasť na politickom a verejnom živote**, právo hlasovať a byť volený, právo na právnu a súdnu ochranu, **právo na ochranu zdravia, právo na vzdelanie a prístup k vzdelaniu** a pod..

Osoby so zdravotným postihnutím majú nárok na vytváranie podmienok rešpektujúcich ich odlišnú situáciu. Je nevyhnutné, aby vodiaci, asistenčný alebo signálny pes mal prístup aj na miesta, kam je vstup ostatných psov obmedzený a na všetky miesta, kam majú voľný prístup všetci občania. Zároveň je potrebné prístupové práva zabezpečiť aj pre cvičiteľov psov.

V prípade odmietnutia vstupu zdravotne postihnutej osoby v sprievode psa so špeciálnym výcvikom, ktorý slúži ako kompenzačná pomôcka, do verejných priestorov (verejne prístupných miest), vznikajú neodôvodnené prekážky a môže dochádzať k neprijateľnému **znevýhodneniu týchto osôb**, ako aj k **nepriamej diskriminácii** z dôvodu ich zdravotného postihnutia.

Takýto postup je tiež v rozpore s medzinárodnými dohovormi, najmä s Dohovorom o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Podľa Dohovoru sú zmluvné štáty povinné **prijat' príslušné opatrenia** na poskytnutie rôznych foriem živej asistencie a sprostredkovania vrátane sprievodcov, predčítavateľov a profesionálnych tlmočníkov posunkového jazyka, **ktoré uľahčia prístup do budov a do iných verejne prístupných zariadení.**

Preto v záujme rešpektovania Dohovoru a vytvorenia primeraných podmienok pre občanov so zdravotným postihnutím ako komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím **navrhujem (a v budúcnosti budem navrhovať) opatrenia, ktoré zdravotne postihnutým osobám so sprievodom psa so špeciálnym výcvikom zlepšia a zabezpečia prístup na všetky miesta, ktoré sú verejne prístupné aj ostatným občanom.**

Cieľom týchto opatrení je zaručiť zdravotne postihnutým osobám voľný pohyb, samostatnosť, nezávislosť, mobilitu, sociálne začlenenie a účasť na živote tak, ako to garantuje Dohovor.

Taktiež **podporíme navrhovanú zmenu právnej úpravy** týkajúcu sa **podmienok vstupu osôb s ťažkým zdravotným postihnutím s vodiacim, asistenčným alebo signálnym psom** do úradov, zdravotníckych zariadení, škôl, dopravy, zariadení poskytujúcich služby verejnosti, prevádzok, do priestorov využívaných na realizáciu kultúrnych podujatí a do cirkevných priestorov určených pre verejnosť.

V súčasnosti už je navrhnutá **zmena zákona č. 282/2002 Z. z.**, ktorým sa upravujú niektoré **podmienky držania psov** (ďalej len „zákon o držaní psov“). Navrhovaná zmena, v prípade jej schválenia, by mala zabezpečiť, že fyzické osoby s ťažkým zdravotným postihnutím odkázané na sprevádzanie psom so špeciálnym výcvikom **budú mať právo byť sprevádzané psom so špeciálnym výcvikom na verejne prístupných miestach.** Na fyzické osoby s ťažkým zdravotným postihnutím odkázané na sprevádzanie psom so špeciálnym výcvikom sa **nebude vzťahovať zákaz vstupu so psom na miesta vymedzené v ustanovení § 5 ods. 1 písm. b) citovaného zákona.**

Ďalšia navrhovaná zmena spočíva v tom, že **použitie náhubku** pre psa so špeciálnym výcvikom sa pri výkone činnosti, na ktorú bol pes vycvičený, **sa nebude vyžadovať.**

Taktiež sa navrhuje zjednotiť hmotnoprávnu úpravu kategorizácie psov podľa zákona č. 282/2002 Z. z., ktorým sa upravujú niektoré podmienky držania psov a zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V taxatívnom vymedzení zvláštneho psa sa navrhuje **nahradiť pojem „vodiaci“ pojmom „so špeciálnym výcvikom“, ktorý zahŕňa tri typy psov so špeciálnym výcvikom: vodiaceho psa, asistenčného psa a signálneho psa.**

Zároveň sa navrhuje, že **za psa so špeciálnym výcvikom** podľa § 25 ods. 1 zákona o kompenzáciách sa na účely zákona o držaní psov **bude považovať aj pes v špeciálnom výcviku.** Uvedené sa navrhuje z dôvodu, že postavenie psa v špeciálnom výcviku doposiaľ nebolo legislatívne upravené, čo spôsobovalo prekážku pri jeho výcviku, nakoľko výcvik týchto psov sa vykonáva na verejne prístupných miestach.

Nová úprava zákona o držaní psov má za cieľ zaviesť **výnimku z podmienok vodenia psov** a tým odstrániť spory vznikajúce z nejednotnosti posudzovania podmienok vo veciach vodenia psov medzi právnickými osobami, fyzickými osobami a osobami s ťažkým zdravotným postihnutím v sprievode psa so špeciálnym výcvikom.

Návrh zákona ustanovuje výnimku, ktorou je **vodenie psa bez náhubku**. Podľa navrhovanej zmeny okolností, že pes so špeciálnym výcvikom **nemá nasadený náhubok, nebude môcť byť dôvodom vylúčenia osoby s ťažkým zdravotným postihnutím a jeho sprevádzajúceho psa z verejne prístupných priestorov**.